

2010-01-22

1 (14)

Dnr 99-2009:477

Landskrona stad
Stadshuset
261 80 Landskrona

Kvalitetsgranskning av fritidshem i Landskrona kommun

Inledning

Skolinspektionen har under perioden augusti – december 2009 genomfört en granskning av kvaliteten i fritidshem. Närmare 80 fritidshem i 17 kommuner har granskats. Fem fritidshem i Landskrona kommun ingår i granskningen, nämligen fritidshemmen i Pilängskolan, Dammhagskolan, Seminarie-skolan, Västervångskolan och Tallskolan. Dessa fritidshem besöktes i augusti-september 2009.

Bakgrund

Fritidshemmen utgör en stor del av svenska barns vardagsliv. Många barn tillbringar huvuddelen av sin aktiva fria tid under eftermiddagar och lov på fritidshemmen. Vistelsetiderna kan vara långa, särskilt för de yngre barnen. Vistelsen i fritidshemmen är visserligen inte obligatorisk men i praktiken saknar barn och föräldrar möjliga alternativ. Antalet barn i fritidshemmen har tredubblats sedan 1990. Barngruppernas storlek har ökat kraftigt och personaltätheten har minskat. Denna kvalitetsgranskning syftar till att få en bild av om barnen i de granskade fritidshemmen erbjuds en god pedagogisk verksamhet och en god omsorg och peka på förtjänster och utvecklingsområden för berörda kommuner och fritidshem.

Granskningsområden

Kvalitetsgranskningen har fokus på kvaliteten i den verksamhet som erbjuds barn i fritidshemmen under morgnar, eftermiddagar och lov. Med detta som utgångspunkt har Skolinspektionen undersökt följande frågeställningar:

1. **Erbjuder fritidshemmen en meningsfull fritid?**
 - Upplever barnen verksamheten som stimulerande och lustfylld?
 - Anpassas verksamheten till barns olika ålder, mognad, kön, intressen och erfarenheter?
2. **Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?**
 - Finns det en medveten avsikt med verksamheten?
 - Syftar den till att utveckla barnen emotionellt, socialt, fysiskt och intellektuellt?
3. **Är omsorgen om barnen god?**
 - Finns det förutsättningar att erbjuda barnen en fysiskt god vistelsemiljö som är säker och trygg?
 - Finns det förutsättningar för barnen att skapa nära och positiva relationer till såväl kamrater som personal?

(För författningsstöd till granskningens frågeområden – se bilaga)

Tillvägagångssätt

Varje fritidshem har besökts under två dagar. Verksamhetsbesök, intervjuer med barn, föräldrar, personal och ledning har genomförts. Dessutom har personalen och barn i årskurs 4 svarat på enkäter. Skolinspektionen har också intervjuat barn- och utbildningsnämndens ordförande och den tillförordnade förvaltningschefen.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens rapport "Kvalitet i fritidshem".

Ytterligare information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Skolinspektionens iakttagelser**Pilängskolans fritidshem**

Skolan ligger i ett område med flerfamiljshus i de norra delarna av Landskrona. Fritidshemmets tre avdelningar har vardera 20-25 barn. I fritidshemmet arbetar 4,0 fritidspedagoger, 0,5 fritidsledare, 0,5 förskollärare samt tre elevassistenter vilka arbetar deltid. Vid mellanmålstid, då flest barn är närvarande, är det minst tre personal på varje avdelning. Huvuddelen av barnen har annat modersmål än svenska. Avdelningarnas lokaler är ljusa och rymliga och används enbart av fritidshemmet förutom en avdelning som delar lokaler med förskoleklassen. Utomhusmiljön består bland annat av en stor gräsmatta, buskar, något träd och olika lekredskap. I närheten finns stora grönområden, simhall, idrottshall, ishall, ridhus och fotbollsplaner som används frekvent av fritidshemmet.

Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid?

Vad har Skolinspektionen sett?

I Pilängskolans fritidshem erbjuds flertalet eftermiddagar i veckan särskilt förberedda vuxenledda aktiviteter, det kan handla om kortare utflykter, skapande verksamhet och idrottsaktiviteter. Fritidshemmet har också kontakt med en idrottsförening där barnen tränar. Barnen har tillgång till ett varierat utbud av material och leksaker för de fria aktiviteterna. På loven promenerar man ofta till badet eller gör andra längre utflykter, anordnar disco, filmvisning etc. De äldre barnen i fritidsklubben gör utflykter och studiebesök, ibland flera gånger i veckan. De har också tillgång till annat och mer åldersadekvat material samtidigt som de ges möjlighet att dra sig undan för lugn och ro, läsa en bok eller läsa läxor. Barnen har varje vecka samling eller, för de äldre, stormöte en gång i månaden. Här ges i synnerhet de äldre barnen möjlighet att föra fram sina åsikter och önskemål om verksamheten.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Barnen vid fritidshemmet på Pilängskolan får tillgång till ett varierat utbud av såväl fria aktiviteter som särskilt förberedda sådana. Verksamheten ger barnen vissa erfarenheter och kunskaper om omvärlden som är värdefulla för deras utveckling. Verksamheten för de äldre barnen är anpassad för åldersgruppens behov och intressen. Barnen har möjlighet att påverka verksamhetens innehåll.

Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?*Vad har Skolinspektionen sett?*

Ledningen har kännedom om fritidshemmets nationella uppdrag men är i liten mån förtrogen med den dagliga verksamheten där. Personalen efterlyser ett tydligare pedagogiskt ledarskap. Personalen har tagit del av de allmänna råden men använder lite tid för att reflektera kring verksamheten utifrån en pedagogisk utgångspunkt och i förhållande till det nationella uppdraget. Personalen använder sin planeringstid för att bestämma vilka aktiviteter som ska genomföras och utvärdera hur veckans aktiviteter har fungerat. Utvärderingar i förhållande till uppdrag och andra mål görs i liten utsträckning. Rektorn har heller inte efterfrågat detta. Tiden för att planera verksamheten är på pappret förhållandevis väl tilltagen men personalen har olika uppfattning av om den motsvarar behovet. Ingen kompetensutveckling direkt riktad mot fritidshemmen anordnas. Barnen har ett stort frirum i leken och personalen finns då i deras omedelbara närhet. Personalen deltar i de aktiviteter som anordnas men vid observationerna sågs få tillfällen då personalen direkt stimulerade eller utmanade barnen i deras lek. Personalen har diskuterat genusfrågor men har såvitt går att bedöma inte något gemensamt förhållningssätt vad gäller att utmana barnen att bryta invanda könsmönster.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Fritidshemmet vid Pilängsskolan erbjuder barnen många roliga aktiviteter och barnens egen lek är grunden för verksamheten. Det saknas dock i flera avseenden en medveten pedagogisk avsikt med det som erbjuds. För detta krävs att personalen tillsammans diskuterar vilka aspekter av barnens utveckling som ska uppmärksammas och hur man ska arbeta för att t.ex. stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära eller motverka traditionella könsmönster. Verksamheten har en god utvecklingspotential men för att en pedagogisk utveckling ska kunna komma tillstånd, är det pedagogiska ledarskapet från rektorerna avgörande.

Är omsorgen om barnen god?*Vad har Skolinspektionen sett?*

Personalen har goda möjligheter att hålla uppsikt över barnen och erbjuda dem en säker miljö. Det finns vissa möjligheter för barnen att dra sig undan för lugn och ro och lek i avskildhet, särskilt bra är det i detta avseende för de äldre barnen. Morgonomsorgen, då barnen själva i lugn och ro tar sin frukost vid en framdukad buffé, ger en lugn och positiv start på dagen. Personal och barn pratar ofta, t.ex. vid samlingar om hur man ska bete sig mot varandra. Personalen uttrycker osäkerhet om sin förmåga att upptäcka och utreda kränkningar mellan barn. Vid inspektionen framkom att ett barn upplevt sig retad på fritidshemmet under flera år, något som personalen inte direkt arbetat med. Barnen uttrycker att de tycker om personalen och intervjuer och enkäter ger en bild av att de känner sig trygga med personalen. Personalen riktar enligt observationerna sin uppmärksamhet mot barnen men de samtal som försiggick mellan barn och personal hade relativt ofta karaktären av att vara kontrollerande eller korrigering.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Tillsynen av barnen på fritidshemmet vid Pilängsskolan framstår som god. Ledningen måste se till att personalen har tillräcklig kunskap och förmåga när det gäller arbetet att utreda och åtgärda kränkningar. Ledningen behöver också se till att signaler om kränkningar följs upp och utvärderas kontinuerligt. Det finns vidare anledning för personalen att tillsammans diskutera vilket förhållningssätt de ska ha i relationen till barnen.

Tallskolans fritidshem

Tallskolan är en mindre skola för förskoleklass upp till och med årskurs 3. Skolan ligger i ett villaområde söder om Landskrona. I fritidshemmets avdelning för barn i förskoleklass och årskurs 1 finns 30 barn och tre personal. I avdelningen för barn i årskurs 2-3 finns 37 barn och två personal. Omkring 40 barn och två till tre personal brukar äta mellanmål tillsammans. Huvuddelen av barnen har såväl morgon- som eftermiddagsomsorg och vistas stora delar av loven på fritidshemmet. Skolans lokaler används av fritidshemmet men mycket av tiden tillbringas utomhus. Gården är varierad med träd, buskage och allehanda lekredskap. Ett skogsområde i skolans närhet används också. Personalen består av tre fritidspedagoger, en grundskollärare och en förskollärare.

Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid?

Vad har Skolinspektionen sett?

Vid fritidshemmet på Tallskolan kan barnen delta i särskilt förberedda eller spontana vuxenledda aktiviteter alla dagar i veckan. Barnen kan också om de vill få hjälp med läsläsning. Dagligen har barnen utöver egen lek möjlighet att spela spel, sy, pyssla, klä ut sig, spela dockteater, bygglek, legotävlingar osv. Barnen och personalen gör ofta utflykter, framförallt under lov men också vanliga eftermiddagar. Man fångar krabbor, åker skridskor, bowlar m.m. Några dagar under sommaren förläggs verksamheten till den kommungemensamma "badkolonin". 40 procent av fritidshemmets budget går till resor. De äldsta barnen i årskurs 3 går två dagar i veckan iväg till en annan lokal för egna mer åldersadekvata aktiviteter. Där finns också ett "mysrum" där barnen kan ta det lugnt och t.ex. ostört läsa en bok. Möjligheterna att dra sig undan för lugn och ro i de ordinarie lokalerna är små. Det finns också där ett "mysrum" men det är enligt personalen inte tillgängligt för barnen förrän efter klockan 16. Mycket verksamhet förläggs utomhus och barnen kan dit också ta med sig spel, pyssel och annat material. Varje termin fyller barnen i en enkät där de kan framföra önskemål men också lämna synpunkter på de aktiviteter som tidigare erbjudits. Personalen sammanställer sedan resultatet, ger feedback till barnen och har förslagen som underlag när de diskuterar vad de kan förbättra. Barnen deltar också i veckoplaneringen varje måndag.

Vad har Skolinspektionen bedömt?

Barnen i Tallskolans fritidshem har inflytande över verksamhetens utformning. Verksamheten är varierad och stimulerande samt anpassad till barnens olika åldrar, mognad och intressen. Barnens behov av att kunna dra sig undan gruppen för lugn och ro behöver dock förbättras.

Har verksamhet en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?

Vad har Skolinspektionen sett?

Rektorn gör flera gånger i veckan spontana besök i fritidshemmet och deltar några gånger i månaden i fritidshemmets planeringsmöten. Vid mötena diskuteras pedagogiska frågor men personalen menar att de kan komma längre i att pedagogiskt reflektera över verksamheten. All personal använder omkring tre timmar i veckan för planering. De utgår från de allmänna råden och läroplanen när de gör sin "grovplanering". Personalen upplever att de har tid att prata och leka med barnen och berättar: "Vi deltar i barnens aktiviteter, barnen tycker det är jätte roligt när vi är med". På Tallskolans fritidshem arbetar man i viss utsträckning med utematematik och genomför då och då experiment. Vid besöket vill barnen lära sig mer om insekter som man hittat i omgivningarna och får hjälp av personalen för att få mer kunskaper om insekternas liv. Personalen introducerar ibland nya lekar och aktiviteter som barnen inte brukar ägna sig åt, t.ex. har många barn börjat dansa eller deltar i drama. Personalen har inte tillsammans diskuterat genusfrågor och har inte heller något gemensamt förhållningssätt för

ett sådant arbete. Barn och föräldrar informeras om aktiviteter och annan verksamhetsplanering vid samlingar, på föräldramöten, via anslagstavlan och på hemsidan. Personalen har hittills inte diskuterat fritidshemmets uppdrag med föräldrarna.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Ledningen är förtrogen med den dagliga verksamheten och tar aktiv del i verksamhetens utveckling. Verksamheten utformas utifrån såväl barnens önskemål som utifrån en medveten avsikt att stimulera och utmana barnens utveckling och lärande. Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver dock bli mer aktivt och genomtänkt.

Är omsorgen om barnen god?

Vad har Skolinspektionen sett?

Barngruppernas storlek och personaltätheten innebär enligt ledning och personal att de förmår hålla en god uppsikt över barnen både inomhus och utomhus. Barnen har tillåtelse att under vistelsen röra sig över hela skolan vilket innebär att det ibland kan bli rörigt. Samtliga i personalen anser att de kan erbjuda barnen en god omsorg, en personal beskriver: "Vi visar barnen att vi tycker om dem och att vi tycker att det är kul att vara där för dem. Vi ser varje dag barn som en egen individ. Vi erbjuder olika aktiviteter så att det ska passa alla. Vi har en väldigt bra kontakt med föräldrarna, vilket också är viktigt.". Uttalandet stöds av föräldraintervjuer och observationer vilka visar personal som engagerar sig i barnens lekar, samtalar med dem och tröstar om någon är ledsen. Också relationerna mellan barnen är enligt observationer och intervjuer huvudsakligen goda. Värdegrundsarbetet har en lång tradition i såväl fritidshem som skola. Däremot skattar personalen sin insats för att öka barnens tolerans för olikheter lägre än övriga pedagogiska insatser. I samlingarna tränas barnen att göra sin röst hörd, att lyssna på andra och följa gemensamma regler. På fritidshemmet använder barnen numera inte datorerna eftersom de "missbrukades" och barnen spelade spel.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Skolinspektionen bedömer att omsorgen om barnen är god. Verksamheten är säker och personalen uppmärksammar barnens fysiska och psykiska välbefinnande. Personalen har positiva och nära relationer till barnen och stödjer dem i att utveckla goda kamratrelationer.

Västervångskolans fritidshem

Västervångskolans rektorsområde har fyra avdelningar. Tre av avdelningarna bedriver sin verksamhet i Västervångskolan, en avdelning finns på Öresundsparkens skola cirka en kilometer bort. Upptagningsområdet består huvudsakligen av villor och avdelningarna har vardera mellan 40 och 50 inskrivna barn. Huvuddelen av barnen har såväl morgon- som eftermiddagstillsyn och vistas stora delar av loven på fritidshemmet. De äldre barnen har lokaler som endast används av fritidshemmet medan övriga avdelningar samutnyttjar lokalerna med skolan. Cirka 80 barn äter mellanmål i skolans matsal, tillsammans med åtta pedagoger. Utemiljöerna är fina med gräs, träd och buskar samt lekplatser. I närområdet finns grön – och naturområden.

Erbjuds barnen en meningsfull fritid?

Vad har Skolinspektionen sett?

Verksamheten vid avdelningen på Öresundsparkens skola erbjuder ett varierat utbud av planerade och spontana aktiviteter i närområdet under vuxnas ledning. Utbudet av material och lekredskap framstår som stimulerande och varierat. På Västervångskolan bygger verksamheten för de yngre

barnen mycket på att barnen själva aktiverar sig genom egen lek. I stort sett varje vecka erbjuds dock något planerat inslag, företrädesvis av skapande karaktär. Vid besöket pågick på två avdelningar en tre veckor lång inskolningsperiod av barnen i förskoleklass. Barnen och personalen hade då ingen särskilt förberedd verksamhet. Intervjuade föräldrar, barn och personal efterlyser större variation i den verksamhet som bedrivs, både när det gäller planerade aktiviteter som fria aktiviteter. Barnen önskar också ett större utbud av material och leksaker. Avdelningarna för de yngre barnen på Västervångskolan används såväl av skolan som fritidshemmet och utseendet på lokalerna försvårar enligt personalen fritidshemmets verksamhet. Bland annat innebär detta att det finns begränsade möjligheter för barnen att inomhus dra sig undan för lugn och ro liksom att leka livliga lekar. Utrymme för cirka två längre utflykter per termin finns, men de äldre barnen utnyttjar omgivningarna oftare. Under sommaren förläggs verksamheten under en vecka till en "badkoloni" i Landskrona. Alla avdelningar vid Västervångskolan flyttar en sommarmånad över verksamheten till Öresundsparkens fritidshem där det finns goda möjligheter till utflykter i närområdet och närhet till vattnet. Intervjuade barn upplever att de har små möjligheter att påverka verksamheten och det saknas strukturer och forum där barnen kan komma till tals. Personalen har dock initierat ett sådant arbete.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Variationen i det dagliga utbudet av planerade, vuxenledda aktiviteter liksom i de fria aktiviteterna behöver öka på avdelningarna på Västervångskolan. Verksamheten där behöver ge större utrymme för barnens individuella intressen och behov och behöver se över barnens möjligheter att dra sig undan för lugn och ro liksom att sysselsätta sig med mer livliga aktiviteter. Barnens delaktighet i verksamhetens utformning behöver öka på samtliga avdelningar.

Har verksamheten en pedagogisk utgångspunkt?

Vad har Skolinspektionen sett?

Personalen utformar självständigt verksamheten på fritidshemmet, men efterfrågar en mer aktiv ledning. Detta är särskilt tydligt vad gäller avdelningarna på Västervångskolan. Personalen utvärderar sin verksamhet i förhållande till kommunala och nationella mål och krav framförallt i samband med att kvalitetsredovisningar upprättas. I övrigt är det ovanligt att all personal vid fritidshemmet får tillfälle att på ett strukturerat sätt diskutera fritidshemmets pedagogiska frågor och hur verksamheten på bästa sätt ska arbeta för att stimulera barnens allsidiga utveckling. Personalen har t.ex. inte strukturerat tillsammans diskuterat genusfrågor och har inte heller något gemensamt förhållningssätt vad gäller att utmana barnen att bryta invanda könsmönster. Personal har någon gång deltagit i kompetensutveckling som varit inriktad på fritidshemmets specifika uppdrag och förhållanden. Det varierar mycket från person till person i vilken mån man förbereder och planerar verksamheten i fritidshemmet. Framförallt förskollärare med tjänstgöring i fritidshemmet uttrycker i enkäterna att planeringstiden inte motsvarar behovet. Personalen på avdelningarna för de yngre barnen på Västervångskolan menar att barngruppernas storlek gör att det är svårt att hinna med att stimulera barnen i deras lek och delta i deras fria aktiviteter.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Det finns bland personalen en ambition att utveckla verksamheten när det gäller att erbjuda barnen en meningsfull fritid. För att verksamheten ska utvecklas behöver personal och ledning tillsammans diskutera fritidshemmets utformning och uppmärksamma hur personalen ska arbeta för att stimulera och utmana barnen i deras lek och uppmuntra deras nyfikenhet och lärande. Medvetenheten kring

genusfrågor behöver också öka. Personalen behöver ledningens stöd i att finna lösningar på de förhållanden som hindrar utveckling.

Är omsorgen om barnen god?

Vad har Skolinspektionen sett?

Personalen har god uppsikt över och tillsyn av barnen. Under sena eftermiddagar och morgnar förekommer det dock ibland att en personal har ensam ansvaret för omkring 20 barn. Personalen ingriper då konflikter mellan barnen uppkommer men under fritidshemstid sker inget systematiskt arbete som syftar till att utveckla barnens sociala förmågor, t.ex. göra sin röst hörd och vara aktivt lyssnande ta ansvar, kompromissa, tänka kritiskt, följa gemensamma regler, hjälpa andra och visa respekt. Personalen har, såvitt går att bedöma ett respektfullt förhållande till barnen men vuxen-barnrelationerna på två avdelningar på Västervångskolan präglas av att personalen är stressad. Det finns enligt personalen alltför sällan tid för att t.ex. läsa en bok för barnen eller delta när barnen spelar spel. Mycket tid och energi går åt till att ha koll på barnens hämtningstider, ha uppsikt över barnen som utomhus rör sig över stora ytor eller samtala med hämtande föräldrar.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Barnen vid Västervångskolans fritidshem har en säker vistelse där. Fritidshemmet måste dock se över situationen när personal arbetar ensam med större antal barn. Ett mer genomtänkt arbete för att utveckla barnens sociala kompetens behöver bedrivas. Barnens behov av nära och förtroendefulla relationer med personalen behöver tillgodoses på två avdelningar.

Seminarieskolans fritidshem

Seminarieskolan ligger i de centrala delarna av Landskrona. Fritidshemmet har tre avdelningar, med vardera mellan 36 och 51 inskrivna barn. På en av avdelningarna går de äldre barnen, huvudsakligen barn i årskurs 2 och 3 men också några barn i äldre årskurser. Vid mellanmålstid, då flest barn är närvarande, äter mellan 20-40 barn mellanmål tillsammans med tre personal. I fritidshemmets tre avdelningar arbetar sju fritidspedagoger och sex förskollärare. Förskollärarna har sitt huvuduppdrag i förskoleklassen och flera av dem arbetar bara några timmar i fritidshemmet. En av avdelningarna har i dag endast förskollärare. Fritidshemmet har delvis egna lokaler. Utemiljön är en asfalterad skolgård med gungor och andra lekredskap. I närheten finns också ett mindre grönområde som domineras av en större damm.

Erbjuds barnen en meningsfull fritid?

Vad har Skolinspektionen sett?

På en av avdelningarna erbjuds dagligen någon särskilt förberedd, vuxenledd aktivitet, det kan handla om att baka, gå i väg till en lekplats, sy och pyssla. Avdelningen för de äldre barnen har normalt sett endast fria aktiviteter att erbjuda barnen på eftermiddagstid. Den tredje avdelningen har en ambition att erbjuda sådana planerade vuxenledda aktiviteter flera gånger i veckan, men hade vid besöket inte kommit i gång med detta. Tillgången på material, leksaker, spel m.m. är till viss del åldersanpassad, men det varierar i vilken mån det kan anses vara spännande och utmanande för barnens utveckling. Verksamheten utomhus är sällan vuxenledd och förberedd och barnen sysselsätter sig själva i egen lek. Personalen har en ambition att erbjuda en rolig och stimulerande verksamhet under loven med utflykter och andra större projekt, samtidigt som personaltätheten då är lägre vilket hindrar vissa inslag. På sommarlovet åker man och badar alla dagar när vädret så tillåter men av ekonomiska skäl har fritidshemmet inte varit på "badkolonin" under det senaste året. Barnen har enligt personalen

små möjligheter att påverka verksamhetens utformning och det saknas strukturer och forum för att barnen ska kunna komma till tals. En av avdelningarna hade vid besöket dock planer på att inrätta ett särskilt barnråd där barnen får uttrycka sina åsikter och önskemål och få respons på det.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Eftermiddagsverksamheten vid två av tre avdelningar, bland annat avdelningen för de äldre barnen, behöver bli mer varierad så att den kan tillgodose olika barns intressen och behov och stimulera deras utveckling. Detta gäller såväl de fria aktiviteterna som erbjuds dagligen som den planerade verksamheten. Barnen behöver ges större utrymme att påverka och ta ansvar för verksamhetens utformning.

Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?

Vad har Skolinspektionen sett?

Personalen ger sammantaget i enkäterna låga omdömen om verksamhetens pedagogiska medvetenhet och avsikt. Rektorn uppger att han hitintills inte har ägnat särskilt mycket tid åt fritidshemmet och dess pedagogiska uppdrag men ser behovet av pedagogiska diskussioner utifrån styrdokumentet. Han besöker sällan fritidshemmen och får sin bild av fritidshemmets kvalitet främst genom "djungeltelegrafen". Hans bild är att verksamheten inte har utvecklats under senare år men ser positivt på initiativet att personal från olika fritidshem i kommunen träffas för erfarenhetsutbyte. Personalen efterlyser en mer delaktig och stödjande ledning och uttalar behov av kompetensutveckling som specifikt riktar sig mot fritidshemmets verksamhet. Hur den tilldelade planeringstiden används skiftar i hög grad mellan personalen. Ungefär hälften av de svarande i enkätundersökningen anger att tiden för att planera fritidshemmets verksamhet motsvarar behoven medan den andra hälften ger ett motsatt svar. Flera uttrycker också att de inte planerar verksamheten tillsammans. Någon skriver i enkäten "tidsbrist gör att planeringen ofta sker i korridoren eller när vi möts ute på gården." Personalens kännedom om och tillämpning av de allmänna råden och läroplanen varierar mycket mellan olika personalkategorier. Barnen har mycket tid för fri lek men det varierar mellan avdelningarna liksom mellan personal hur mycket man upplever att man har möjlighet att sitta ner med barnen och samtala eller stimulera och utmana barnen i deras lekar eller sysselsättningar. På en av avdelningarna finns en tydligt anslagen information om verksamhetens innehåll under veckan, vilket saknas på övriga.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Trots att hela personalgruppen vid fritidshemmet har relevant pedagogisk utbildning saknas idag i flera delar en pedagogisk avsikt med den verksamhet som bedrivs. Att rektorn utövar ett pedagogiskt ledarskap är avgörande för att en förändring ska ske. Det är också avgörande att den dagliga verksamheten förbereds och planeras. Personalen behöver tillsammans diskutera verksamhetens utformning utifrån de behov, intressen och erfarenheter barnen har och utifrån det nationella uppdraget. All personal behöver få kännedom om fritidshemmets nationella uppdrag. Barn och föräldrar vid alla avdelningar behöver få information om verksamhetens planering och uppdrag.

Är omsorgen om barnen god?

Vad har Skolinspektionen sett?

Intervjuade föräldrar uttalar att barnen trivs, att personalen är fantastisk och har bra koll på barnen och att säkerheten och tillsynen fungerar väl. Barnen säger att de vuxna är bra och att det, om man blir ledsen, finns både vuxna och barn som tröstar. Personalen deltar i kompetensutveckling som berör förhållningssätt (Vägledande samspel). Under fritidshemstid genomförs inte något strukturerat arbete för att förebygga kränkningar och skapa goda kamratrelationer mellan barnen utan personalen agerar på förekommen anledning. Samtidigt uppger ett tiotal barn som har slutat på fritidshemmet i

enkäterna att det ibland förekom att barn blev mobbade och några uppgav att det fanns enstaka personal som skrek åt dem. Det stora antalet personer som arbetar på en av avdelningarna gör att barnen där under en och samma arbetsdag kan ha upp till nio vuxenrelationer att förhålla sig till. Det varierar mellan personalen och mellan avdelningarna i vad mån man lyckas sitta och prata med barnen eller delta i barnens aktiviteter. Samtidigt konstaterar någon i personalen att barnen behöver mycket vuxenkontakt. En personal uttrycker att hon ofta har dåligt samvete för att hon under en dag inte hunnit prata med alla barn.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Personalen har en god närvarokontroll och uppsikt över barnen och lokaler och utemiljö framstår som säkra. Personalen är mån om att skapa en god social miljö för barnen där varje barn uppmärksammas och där relationerna mellan barn och vuxna är nära. Trots detta lyckas man inte i alla delar vilket behöver åtgärdas. Ledningen måste också noggrant utreda de signaler som framkommit om enstaka personals förhållningssätt mot barn. Ledningen behöver vidare dels försäkra sig om att personalen har tillräckliga rutiner och kunskaper för att uppmärksamma och åtgärda kränkningar, dels att det bedrivs ett relevant förebyggande arbete som minskar grogrunden för kränkningar.

Dammhagskolans fritidshem

Fritidshemmet på Dammhagskolan ligger i centrala Landskrona och bostadsbebyggelsen består främst av flerfamiljshus men även av villor. Det finns två avdelningar på fritidshemmet med 32 barn (9-12 år) respektive 15 barn (6-8 år). Förskoleklassens lokaler används av de yngre fritidshemsbarnen under eftermiddagstid medan lokalerna för de äldre barnen disponeras endast av fritidshemmet. Utomhus finns fotbollsplan, lekplats, liten gräsmatta, träd och parker intill skolgården. Huvuddelen av barnen har annat modersmål än svenska. Personalen, totalt åtta personer, består av en fritidspedagog, en förskollärare och en fritidsledare, övriga saknar utbildning inriktad mot fritidshemmets verksamhet. Dessutom finns ytterligare en anställd fritidspedagog som huvudsakligen arbetar i fritidshemmet under loven.

Erbjuder fritidshemmet en meningsfull fritid?

Vad har Skolinspektionen sett?

Varje dag, måndag till fredag, har fotbollsföreningen Landskrona Bois fotbollsträning med barnen i fritidshemmet. Varje barn har möjlighet att en gång i veckan delta i träningen. Övriga dagar sysselsätter sig barnen oftast själva. Enligt personalen går det inte att erbjuda barnen andra aktiviteter eller inslag eftersom fotbollsträning pågår dagligen under terminstid och lokalerna inte passar för verksamhet i smågrupper. Avdelningen för de äldre barnen har olika spel och material för skapande aktiviteter men barnen måste för att få tillgång till materialet, be en vuxen låsa upp skåpen där de förvaras. Verksamheten ser ungefär likadan ut oavsett t.ex. barnens ålder och kön. I intervjuerna talar barnen gärna och länge om vad som händer under loven. Då gör man utflykter, studiebesök, åker och badar m.m. Barnen deltar då också i de gemensamma aktiviteter som fritidshemmen i kommunen anordnar. Det finns inget medvetet arbete eller forum där barnen får föra fram åsikter och förslag om verksamhetens utformning.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Lovverksamheten vid Dammhagskolans fritidshem erbjuder barnen en varierad och stimulerande fritid. Den dagliga eftermiddagsverksamheten behöver utvecklas så att den blir varierad och anpassad till olika barns intressen och ålder. Även utbudet av material för lek och fria aktiviteter behöver för-

bättras och göras tillgängligt för barnen. Barnens möjlighet till ansvar och inflytande över verksamhetens utformning behöver öka och ges en tydlig struktur.

Har verksamheten en genomtänkt pedagogisk utgångspunkt?

Vad har Skolinspektionen sett?

Personalen vid fritidshemmet har självständigt utformat sin verksamhet. Rektorn upplever att hon inte har en klar bild av hur verksamheten genomförs eller med vilken kvalitet. Pedagogiska frågor som berör fritidshemmet diskuteras sällan gemensamt i personalgruppen. Den utvärdering av fritidshemmets verksamhet som görs, sker i förhållande till kommunala mål för hela utbildningsområdet eller rektorsområdets gemensamma mål. Personalen planerar verksamheten muntligt och det finns ingen skriftlig planering som barn och föräldrar kan ta del av. Verksamheten ger barnen stort utrymme för lek och egen sysselsättning, men vid besöket sågs få situationer då personalen utmanade eller stimulerade barnen i deras egen lek, trots att det fanns behov av det. Vidare fanns inga tecken på att personalen fångade upp barnens nyfikenhet eller lust att lära.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Personalen vid Dammhagskolans fritidshem behöver tillsammans med rektorn diskutera hur verksamheten ska kunna utvecklas så att den i högre grad tillgodoser barns olika behov, intressen och ålder. I detta arbete behöver de nationella målen och kraven vara utgångspunkt. Verksamhetsplaneringen behöver ägnas mer eftertanke. Personalen behöver också enas kring hur man ska arbeta för att stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära, stimulera barnen i deras lek och utmana dem att prova nya aktiviteter m.m.. Det pedagogiska ledarskapet är avgörande för att en utveckling ska kunna ske.

Är omsorgen om barnen god?

Vad har Skolinspektionen sett?

Personalen har god uppsikt över barnen. Lokaler och utemiljö framstår som säkra. Personalen uppehåller sig i närheten av barnen men vid besöket var det mest barnen som tog initiativ till samtalen. Personalen kommer och går under eftermiddagen på grund av olika tjänstgöringsgrad eller för att man parallellt arbetar i en öppen verksamhet i närheten. Personal och barn uppger att det kan vara trångt, högljutt och lite bråkigt när alla barn är närvarande inomhus samtidigt. Personalen får handledning av kuratorn dels för att på ett adekvat sätt kunna hantera kränkings- och konfliktsituationer, dels i arbetet med att stödja barn som av olika skäl har behov av särskild omsorg. De intervjuade barnen uppger att de får hjälp av personalen om det händer något och i enkäterna svarar i stort sett alla barn att de trivs och många barn känner sig trygga på fritidshemmet. Fritidshemmet arbetar för närvarande med att komma till rätta med kränkningar som ett barn utsätts för.

Vad har Skolinspektionen kommit fram till?

Tillsynen och säkerheten framstår som god. Personalen har en tydlig ambition att uppmärksamma och stödja enskilda barn som har svårigheter av ett eller annat slag och lägger mycket tid och energi i detta. Personalen behöver diskutera hur de interagerar med barnen och hur de ska komma tillrätta med trängsel och hög ljudvolym när barnen vistas inomhus.

Skolinspektionens rekommendationer och krav på åtgärder

Fritidshemmens ansvar

Pilängskolans fritidshem

Fritidshemmet erbjuder barnen en meningsfull fritid som är rolig och varierad. Tillsynen och säkerheten framstår som god.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller verksamhetens pedagogiska utgångspunkt:

- Personalen behöver reflektera kring verksamhetens pedagogiska syfte och därvid uppmärksamma hur man ska arbeta för att stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära och i övrigt stödja barnens sociala, emotionella, intellektuella och fysiska utveckling.
- Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver stärkas.
- Det pedagogiska ledarskapet behöver stärkas.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller att erbjuda barnen en god omsorg:

- Arbetet för att utreda, åtgärda och följa upp kränkningar behöver stärkas. Det förebyggande värdegrundsarbetet under fritidshemstid liksom personalens förhållningssätt behöver också uppmärksammas och diskuteras.

Tallskolan

Fritidshemmet vid Tallskolan erbjuder barnen en stimulerande och utvecklande fritid. Omsorgen om barnen är god. Det finns en medveten pedagogisk avsikt med den erbjudna verksamheten som syftar till att utveckla barnen socialt, fysiskt, intellektuellt och emotionellt.

Granskningen har dock uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller meningsfull fritid:

- Barnens möjligheter till avkoppling och lugn och ro behöver öka.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområde när det gäller fritidshemmets pedagogiska utgångspunkt:

- Arbetet för att motverka traditionella könsmönster behöver systematiseras och stärkas.

Västervångskolan

Det finns en stor variation mellan fritidshemmets avdelningar vad gäller förutsättningar och kvalitet. Barnens egen lek ges överallt stort utrymme, verksamheten framstår huvudsakligen som trygg och säker. Personalen har en ambition att utveckla verksamheten.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden vad gäller meningsfull fritid:

- Verksamheten vid tre av fyra avdelningar behöver bli mer varierad och stimulerande så att den kan tillgodose olika barns intressen och behov. Detta gäller såväl de fria aktiviteterna som erbjuds dagligen som den planerade verksamheten.

- Barnens möjligheter att inomhus dra sig undan för lugn och ro liksom att sysselsätta sig med mer livliga aktiviteter behöver ses över.
- Barnens inflytande och ansvar över verksamhetens utformning behöver öka och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden vad gäller verksamhetens pedagogiska utgångspunkt:

- Personalen behöver reflektera kring verksamhetens pedagogiska syfte och därvid uppmärksamma hur man ska arbeta för att stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära och i övrigt stödja barnens sociala, emotionella, intellektuella och fysiska utveckling. I detta pedagogiska utvecklingsarbete ingår också att öka medvetenheten kring genusfrågor.
- Det pedagogiska ledarskapet behöver stärkas. I detta ingår också att uppmärksamma det som hindrar att verksamheten utvecklas.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden vad gäller omsorgen om barnen:

- Situationer, då en personal arbetar ensam med ett större antal barn, behöver ses över ur säkerhetssynpunkt.
- Ett genomtänkt arbete för att stärka barnens sociala förmågor behöver utvecklas.
- Barnens behov av nära och förtroendefulla relationer till de vuxna behöver uppmärksammas på två avdelningar.

Seminarieskolan

Tillsynen och säkerheten framstår som god. Det finns i viss utsträckning ambitioner i personalgruppen att utveckla verksamheten men vid besöket varierade kvaliteten mellan avdelningarna då det gäller att erbjuda barnen en meningsfull fritid.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller meningsfull fritid:

- Eftermiddagsverksamheten vid två av tre avdelningar, bland annat avdelningen för de äldre barnen, behöver bli mer varierad och stimulerande så att den i högre utsträckning kan tillgodose olika barns intressen och behov. Detta gäller såväl de fria aktiviteterna som erbjuds dagligen som den planerade verksamheten.
- Barnens inflytande och ansvar över verksamhetens utformning behöver öka och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller verksamhetens pedagogiska utgångspunkt.

- Personalen behöver planera eftermiddagsverksamheten i större utsträckning än vad som görs i dag.
- All personal som arbetar i fritidshemmet behöver ha god kännedom om fritidshemmets nationella uppdrag.
- Personalen behöver tillsammans reflektera kring verksamhetens pedagogiska syfte och därvid bl.a. uppmärksamma hur man ska arbeta med genusfrågor och med att stimulera barnens ny-

fikenhet och lust att lära samt i övrigt stödja barnens sociala, emotionella, intellektuella och fysiska utveckling.

- Ledningen för verksamheten behöver öka såväl sin kännedom om fritidshemmets nationella uppdrag som om den dagliga verksamheten. Ledningen behöver tillsammans med personalen arbeta för att utveckla verksamhetens innehåll.
- Barn och föräldrar behöver få information om verksamhetens planering och uppdrag.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller omsorgen om barnen:

- Barnens behov av nära och förtroendefulla relationer till de vuxna behöver ägnas stor uppmärksamhet.
- Arbetet för att utreda, åtgärda och följa upp kränkningar behöver stärkas. Det förebyggande värdegrundsarbetet under fritidshemstid liksom personals förhållningssätt behöver ytterligare uppmärksammas och diskuteras.

Dammhagskolans fritidshem

Fritidshemmet erbjuder barnen en meningsfull fritid under loven. Tillsynen och säkerheten framstår som god och personalen uppmärksammar barn som har svårigheter av olika slag.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller meningsfull fritid:

- Eftermiddagsverksamheten behöver avsevärt förbättras så att den blir mer varierad och anpassas efter olika barns intressen och ålder. Detta gäller såväl de fria aktiviteterna som förberedda vuxenledda aktiviteter.
- Barnens inflytande och ansvar över verksamhetens utformning behöver öka och den demokratiska processen behöver tydliggöras för dem.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller verksamhetens pedagogiska utgångspunkt:

- Personalen behöver diskutera verksamhetens pedagogiska syfte och då uppmärksamma hur man ska arbeta för att stödja barnens sociala, emotionella, intellektuella och fysiska utveckling. Personalen behöver därvid enas kring hur man ska arbeta för att stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära, stimulera barnen i deras lek, utmana dem att prova nya aktiviteter m.m
- Rektorns kännedom om den dagliga verksamheten och delaktighet i utvecklingsarbetet behöver öka betydligt.
- Verksamhetsplaneringen behöver ägnas mer eftertanke.

Granskningen har uppmärksammat följande utvecklingsområden när det gäller omsorgen om barnen:

- Barnens fysiska välbefinnande inomhus behöver uppmärksammas.

Huvudmannens ansvar

I denna granskning bedöms inte i sig kommunernas styrning och ledning av skolbarnsomsorgen. Inte heller kvalitetsarbetet berörs. Sådana bedömningar har emellertid gjorts i Skolinspektionens regelbundna tillsyn som för Landskronas del i slutfördes i januari 2009 (se särskild rapport för skolbarns-

omsorgen i Landskrona dnr: 58-2008:1776). Vid den intervju som i denna granskning genomförts med nämndens ordförande och t.f. förvaltningschefen framgår att de ytterst ansvariga i liten utsträckning får signaler om vad som är fritidshemmens svagheter och problem och att de därmed inte har funnit anledning att agera i förhållande till denna verksamhet. Granskningen av kvaliteten i fem fritidshem i Landskrona kommun visar emellertid att det finns stora variationer mellan fritidshemmen, särskilt när det gäller pedagogisk medvetenhet och i vilken mån barnen erbjuds en meningsfull och utvecklande fritid. Kommunen har som huvudman ansvar för att alla barn i Landskronas fritidshem, oavsett placering, erbjuds en verksamhet av hög och jämn kvalitet.

Uppföljning

Skolinspektionen begär senast den 20 september 2010 en redovisning från Landskrona kommun. Av redovisningen ska framgå vilka utvecklingsinsatser som gjorts för att komma till rätta med de kvalitetsbrister som konstaterats. Insatserna ska redovisas per fritidshem.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson

Avdelningschef

Helene Roslund

Föredragande

I ärendets slutliga handläggning har också deltagit enhetschefen Peter Ekborg och undervisningsrådet Ebba Svartz.